

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas No:1963/90

Karar No.:1963/172

Karar tarihi:28/6/1963

Resmi Gazete tarih/sayı:1.10.1963/11519

Davacı : Adalet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Gurupu.

Dâvanın konusu : 2556 sayılı Hâkimler Kanununun Adalet Bakanına hâkimler üzerinde nezaret hakkı tanıyan 83 üncü maddesi Anayasa'nın 144 üncü maddesinin son fıkrasına aykırı görülerek sözü edilen kanun hükmünün iptaline karar verilmesi istenilmiştir.

İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15 inci maddesi gereğince 4/3/1963 gününde yapılan ilk incelemede, dilekçede Adalet Partisi Büyük Millet Meclisi Gurupu adına imzası bulunan Ali Nailî Erdem ve Cahit Okurer'in Gurup Başkanı veya Başkan Vekili olduklarına dair onanlı belgenin, 15 gün içinde gönderilmesi için tebligat yapılmasına dair verilen karar üzerine, tebligata uyularak, istenilen belgelerin süresi içinde verildiği anlaşılmakla 15/4/1963 günlü toplantıda işin esasının incelenmesine karar verildiği cihetle düzenlenen rapor okunduktan ve Anayasa ile 45 sayılı kanunun bu konuya ilişkin maddeleriyle iptali istenen hüküm ve bunlarla ilgili Meclis Görüşme tutanakları incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

GEREKÇE :

2556 sayılı Hâkimler Kanununun İptali istenen 83 üncü maddesi "Adliye Vekili bütün hâkimler üzerinde nezaret hakkını haizdir. Adliye Vekili herhangi bir hâkimi kendisine isnat olunan fiiller hakkında cevap vermek üzere nezdine çağırabilir. Hâkim, tâyin olunan müddet içinde gelmeğe mecburdur." şeklindedir,

2556 sayılı Kanun Tasarısının Hükümet Gerekçesinde, nezaret hakkının mahiyeti ve şümulü hakkında bir açıklama yapılmamakla beraber, Adalet Komisyonu raporunda, bütün hâkimler üzerinde Adalet Bakanının nezaret hakkını haiz olduğunun esas olarak kabul edildiği ve bu yetkinin hâkimlerin bağımsızlığına dokunur nitelikte olmadığı ve ancak bir hâkim hakkında muttali olacağı isnatlara dair kendisinden cevap almak üzere nezdine çağırabilmesi ve hâkimin de gelmeğe mecbur olması maddede tavih edilmek suretiyle kabul olunan nezaret hakkının mahiyeti ve şümul derecesinin tâyin edildiği açıklanmaktadır.

Türk hukuk lûgatına göre :

(Nezaret), (Murakabe) denetleme kelimesinin karşılığıdır. Hâkimlerin bahis konusu 83 üncü madde ile Adalet Bakanının etki alanı içine alındığında şüphe yoktur. Halbuki, Anayasa'nın 3 üncü bölümünün "Yargı" başlığı altında yer alan genel hükümler, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esasını sağlamak için konulmuştur. Bu hükümlerin, Anayasa'nın hâkimleri her türlü etkiden uzak tutmak, görevlerini Anayasa'ya kanunlara hukuk kurallarına ve vicdanî kanaatlerine göre yapmalarını sağlamak amacını güttüğü meydandadır.

Anayasa'nın 132 nci ve 133 üncü maddelerinde, hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasa'ya, kanuna, hukuka ve vicdanî kanaatlerine göre hüküm verecekleri, hiç bir makam, merci veya kişinin yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat

Esas No:1963/90
Karar No.:1963/172

veremeyeceği, genelge gönderemeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı, hâkimlerin azlolunamayacaklar, kendileri istemedikçe Anayasa'da gösterilen yaşdan önce emekliye sevkedilemeyecekleri açıklanmakla beraber 134 üncü maddesinde hâkimlerin niteliklerinin ve atanmalarınının, hakları ve ödevlerinin, aylık ve ödeneklerinin, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesinin, haklarında disiplin kovuşturması açılmasının, görevler ile ilgili suçlardan dolayı soruşturma yapılmasına ve yargılanmalarına karar verilmesinin, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve diğer özlük işlerinin, mahkemelerin bağımsızlığı esasına göre kanunla düzenleneceği açıklanmıştır.

Anayasa'nın yargı yetkisine ve hâkimlere ilişkin maddeleri gözönünde tutularak düzenlenmiş olan ve Yüksek Hâkimler Kurulunun fiilen işe başlamasıyla tamamı yürürlüğe girmiş bulunan 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu ile Hâkimler Kanununun hâkimlerin denetimi ve özlük işlerine ilişkin, hükümleri değiştirilmiş ve Adalet Bakanlığına verilen yetkiler kaldırılarak bu hususta yeni esaslar konulmuştur.

Yüksek Hâkimler Kurulunun görevlerini tâyin eden 45 sayılı kanunun 2 nci maddesinde, hâkimlerin bütün özlük işleri hakkında karar verme yetkisi Yüksek Hâkimler Kuruluna verilmiş ve hâkimlerin denetiminin, Yüksek Hâkimler Kurulunca görevlendirilecek üst dereceli hâkim eliyle yapılacağı, hâkimlerle hâkim yardımcılarının görevlerinden doğan veya görevleri sırasında İşledikleri suçları veya sıfat vo görevleri icaplarına uymıyan hal ve eylemlerinin ihbar ve şikâyet edilmesi veya cereyan eden işlemlerden bunların öğrenilmesi halinde ilgili hâkim veya hâkim yardımcısı hakkında soruşturma yapılıp yapılmamasının Yüksek Hâkimler Kurulunca takdir edileceği aynı kanunun 42 nci ve 43 üncü maddelerinde açıklanmıştır.

Anayasa'nın 144 üncü maddesinin üçüncü fıkrası ile 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanununun 47 nci maddesinde yer alan Adalet Bakanının gerekli gördüğü hallerde bir hâkim hakkında disiplin kovuşturması açılması için Yüksek Hâkimler Kuruluna başvurabileceği yolundaki hüküm, sadece hâdiseyi yetkili merciine intikal ettirme imkânını vermek maksadıyla sevk edilmiş olduğundan bunun hâkimler üzerinde bir denetim ve nezaret hakkının kullanılması anlamına gelmeyeceği şüphesizdir. Nitekim, 45 sayılı kanunun Adalet Komisyonu raporunda bu konuyu ait olarak "Adalet Bakanının sadece kendisine ulaşan kanuna aykırı davranış iddiasının şekline göre gerekli gördüğü hallerde bir hâkim hakkında disiplin işlemi yapılması için Yüksek Hâkimler Kuruluna başvurabilmesi, Bakana verilmiş bir görev mahiyetinden ziyade adli cihazla olan yakın münasebetleri dolayısıyla muttali olduğu takıp mevzuu hususlar hakkında Yüksek Hâkimler Kurulunun dikkatini çekmekten ibarettir. Bu müracaat tasarının gerekçesinde belirtildiği gibi Bakanın hâkimler üzerinde mevcut bir nezaret ve murakabe yetkisinin neticesi değildir" denilmektedir.

Bu hükümlerden anlaşılmaktadır ki, Anayasa esaslarına uygun olarak düzenlenen 45 sayılı kanunla Adalet Bakanının, hâkimlerin denetimine ve özlük işlerine ilişkin bütün yetkileri alınarak hâkimlik teminatı ve mahkemelerin bağımsızlığı kuralına göre teşekkül eden Yüksek Hâkimler Kuruluna verilmiştir. Bu duruma göre Adalet Bakanının hâkimleri etki alanı içine alacak herhangi bir yetkiye sahip bulunduğu düşünülemez.

Aynı konulara ait sonradan yürürlüğe giren kanunlardaki hükümlerle daha önceki kanunlarda mevcut hükümlerin birbirine uygun olmaması halinde sonradan konulan hükümlerin eski hükümleri kaldıracağı hukukun bir kuralıdır. Kaldı ki, 45 sayılı kanunun 103 üncü maddesinde "Hâkimler Kanununun ve diğer kanunların bu kanuna uymıyan hükümleri kaldırılmıştır" denilmektedir.

Esas No:1963/90
Karar No.:1963/172

Hâkimler Kanununun iptali istenen 83 üncü maddesi 45 sayılı kanunun getirdiği yeni hükümlere aykırı bulunması karşısında artık uygulanmasına imkân kalmamış ve bu madde 45 sayılı kanunun 103 üncü maddesinin "Hâkimler Kanununun ve diğer kanunların bu kanuna uymayan hükümleri kaldırılmıştır" yolundaki açık hükmü ile ortadan kalkmış olduğundan konusu bulunmayan iptal dâvasının reddi gerekir.

Sonuç :

İptali istenen 2556 sayılı Hâkimler Kanununun 83 üncü maddesi, işbu dâvanın açılmasından önce yürürlüğe giren 45 sayılı Yüksek Hakimler Kurulu Kanununun getirdiği yeni hükümlere aykırı bulunması sebebiyle aynı kanunun 103 üncü maddesiyle kaldırılmış olduğundan, konusu bulunmayan dâvanın reddine 28/6/1963 gününde oybirliği ile karar verildi.

Başkan Sünuhi Arsan	Başkanvekili Tevfik Gerçeker	Üye Rifat Göksu	Üye İ. Hakkı Ülkmen
Üye Lütfi Akadlı	Üye Şemsettin Akçoğlu	Üye İbrahim Senil	Üye İhsan Keçecioglu
Üye Salim Başol	Üye Celâlettin Kuralmen	Üye Hakkı Ketenoğlu	Üye Ahmet Akar
Üye Muhittin Gürün	Üye Lütfi Ömerbaş	Üye Ekrem Tüzemen	